

Krig

En filmhandledning från Svenska Filminstitutet

Bild: Folkets Bio

Rek för åk 5 - 8

Malte är en kille som trivs med att vara ensam. Men när han flyttar till ett nytt ställe blir han bekant med ett gäng barn från gården, som visar sig ligga i krig med ett annat gäng. Malte får snabbt en viktig roll i krigets utveckling. Frågan är dock hur långt han är beredd att gå för att vinna det – och vilka krafter bland de andra inblandade han sätter igång. Krig är en rak och samtidigt mystisk film om ett samhälle i miniatyr där barn krigar på fullaste allvar.

Om filmhandledningen

Film är ett spännande och mångfacetterat pedagogiskt verktyg. Våra filmhandledningar är gjorda för att lotsa dig som lärare i att använda filmmediets många möjligheter i undervisningen. Eftersom du bäst känner dina elever bör åldersrekommendationen ses som en fingervisning. Handledningen kan användas som en förberedelse, och ett stöd och för att öppna upp för frågeställningar och diskussioner. Välj utifrån dina elevers behov, och den tid ni kan avsätta om ni vill diskutera utifrån tema, i samband med något särskilt skolämne eller djupstudera aspekter som exempelvis filmens form. Förbered er gärna genom att se filmens trailer och läsa någon artikel om dess bakgrund och regissör.

Filmen och läroplanen

”Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället” står det i läroplanen för grundskolan. Att krig och konflikter är en del av samhället och verkligheten på global nivå råder det knappast någon tvekan om. Ett historiskt perspektiv för förståelse för samtiden kan också anläggas genom att koppla filmen till konflikter som pågår och har pågått under människans historia.

Att utveckla en förmåga att kritiskt granska information och förhållanden och att inse konsekvenser av olika alternativ är en annan formulering ur läroplanen. Detta kan med fördel göras genom att se en film som *Krig*, som tar upp just olika alternativ att förhålla sig till konflikt och krigsföring, och där huvudkaraktären konstant diskuterar förhållandet mellan människans egoism och hennes altruism, samt vilka konsekvenser det får att utgå från det ena respektive det andra perspektivet. Genom att se och diskutera filmen, och knyta den till historiska händelser och till samhällsföreteelsen krig i allmänhet, kan eleverna utveckla den helhetssyn på samhällsfrågor och samhällsstrukturer som efterfrågas i läroplanen för grundskolan.

Att förbereda filmvisning med eleverna

Innan du ser filmen *Krig* tillsammans med eleverna kan det vara intressant att berätta något om regissören som gjort filmen. Länkar till intervjuer med honom hittar du längst bak i materialet. Eftersom titeln är väldigt tydlig är det ganska uppenbart vad filmens tema är och vad den handlar om. Om du vill kan du nämna för eleverna att det inte är en vanlig krigsfilm som skildrar vapen och våld på ett sätt som liknar tv- eller datorspel, utan att filmen handlar om hur krig kan uppstå och

hur människor beter sig när de är inblandade i krig. Du kan också välja att inte förbereda eleverna alls och låta det bli en överraskning vad det är för typ av film. Detta kan i många fall skapa möjligheter för öppnare diskussion. Ni kan titta på ett klipp ur filmen innan ni börjar, eller titta på filmaffischen och prata om hur den ser ut och vad eleverna tror att det ska bli för film utifrån det. Ett annat alternativ är att läsa upp texten på dvd/introduktionsmaterial för eleverna

Handling

Malte är inte en socialt lagd kille – han sitter helst hemma och läser böcker om filosofiska teorier kring människans eventuella ondska eller godhet och om krigsstrategier som han sedan provar med hjälp av sina leksakssoldater. Hans mamma oroar sig och tycker att han måste träffa vänner och andra barn att umgås med. Så Malte ger sig ut i området och kliver rakt in i ett krig. Barn från två olika gårdar konkurrerar om en förfallen lada där en spännande miljö med bland annat en skateramp har byggts upp. De har delat upp tiderna för när vilken grupp får tillgång till ladan, och har utvecklat ett raffinerat system med gränsvakter. Respektive grupp har skaffat sig olika typer av vapen och hot om repressalier för att hålla den andra gruppen borta. De har träffat en sorts avtal för att kriget ska hållas i schack – men i själva verket underblåses konflikten och fredsavtalet är ständigt i fara. Mira är ledare för den ena gården, Omar för den andra. Och så kommer Malte in i sammanhanget med sina avancerade teorier om krigsföring. Han blir genast en ledargestalt i Miras gäng och driver dem successivt till allt mer ondskefulla angrepp. Men vad händer när den andra sidan vill söka en uppgörelse för fred och frihet för alla?

Filmens form och uttryck

I filmen framgår det inte tydligt i vilken tid den utspelar sig. Moderna företeelser som datorer och mobiltelefoner förekommer, men exakt hur de ser ut får vi inte veta. De används också mycket sparsamt jämfört med hur det idag ser ut i en genomsnittlig barngrupp i 10-12 -årsåldern.

Inte heller de kläder, leksaker och den inredning vi får se i filmen liknar det som de allra flesta omger sig med idag. Hemma hos Malte syns en blandning av 1950-70-tals inredning, och kläderna barnen bär är tidlösa och skulle kunna höra hemma i princip i vilket decennium som helst från 1970-talet och framåt. Detta är ett ganska ovanligt uttryck i dagens dramafilmer, som oftast är antingen tydligt historiska eller uppenbart nutida i sitt uttryck.

Bild: Folkets Bio

Bild: Folkets Bio

För yngre elever:

- Prata i klassen om när ni tror att filmen utspelar sig. Skulle det kunna vara nu, i ert eget område? Varför/varför inte? Vilka saker, kläder eller färger i filmen känns främmande och lite gammeldags? Vilka mer nutida ting ser ni? Finns det något i lekarna eller samspelet mellan barnen i filmen som ni inte upplever förekommer mellan er? Vilken roll spelar materiella ting runt om oss för hur vårt liv, vår vardag och vårt umgänge med varandra ser ut?

- Hur tror ni att kläder, leksaker och prylar kommer att se ut i framtiden? Rita varsin bild av vilka saker ni tror att ni skulle ha om ni var i er egen ålder fast om tjugo år? Skriv några rader om hur ni tror att till exempel dagens iPads och mobiltelefoner kommer att fungera när ni är vuxna. Berätta för varandra och försök motivera varför ni tror att en viss utveckling kan äga rum.

- Intervjua en förälder, mor-/farförälder eller annan vuxen – eller två stycken i olika generationer – om hur det var när de var i er egen ålder. Har de fotografier att visa på vilka kläder de hade och hur möblerna hemma hos dem såg ut? Vad åt de för mat? Vilken sorts musik och dans var populärt? Vad gjorde de när de umgicks med sina vänner? Ni kan också leta information på nätet om olika decennier från 1960-talet och framåt och göra ett collage eller bildspel som ni visar för resten av klassen.

- Jobba en och en och välj en karaktär i filmen – det kan också vara någon av birollerna som Leyla eller Fritz. Välj en händelse från filmen där karaktären spelar en viktig roll och skriv en dagboksanteckning som ni tror att den personen skulle kunna skriva på kvällen. Vad hände utifrån den personens perspektiv? Hur kände hen sig? Vad ville hen egentligen göra i den situationen och vad hindrade eller motiverade hen att göra det?

- Prata om hur Maltes mamma är. Förändras hon på något sätt under filmen?

- Skriv ett brev från mamman till Malte. Vad vill hon säga till honom? Vad oroar hon sig för? Diskutera sedan vad ni tror att Malte tänker om och skulle vilja säga till sin mamma. Ni kan också skriva ett hemligt brev till Malte där ni berättar om något som är er hemlighet – som era föräldrar eller någon annan inte får veta. Om ni inte vill behöver ni inte visa brevet för någon, inte ens för er lärare.

Att vara i krig

Krig har pågått i världen under i stort sett hela människans historia. Olika grupper har slagits om landområden, varit oense om vilket språk och vilken religion som ska dominera och haft olika idéer om hur samhället ska styras. I takt med historiens tekniska utveckling har nya och farligare vapen uppfunnits och förändrat krigsföringen.

I Sverige har det inte varit öppet krig i modern tid. Men nära inpå oss har det pågått krig och konflikter, och vissa delar av världen präglas fortfarande av krig och väpnade konflikter. I stora delar av Afrika och Mellanöstern är kriget en del av vardagen för människor sedan flera decennier. Under 1990-talet, mindre än 50 år efter andra världskrigets slut, var delar av Europa sargade i krig. På Balkan pågick kriget i det forna Jugoslavien i vågor under hela 90-talets början, och länder och folkslag splittrades. I Kosovo är kriget fortfarande aktuellt, även om det inte längre befinner sig i ett akut skede. Kosovo är fortfarande inte erkänt som en egen stat av många länder, vilket gör att konflikten inte helt har övergått i fred än. Regissören till Krig, Goran Kapetanovic, är själv född och uppvuxen i Sarajevo, huvudstaden i Bosnien-Hercegovina som var en av de städer som kriget drabbade hårdast.

Frågor som kan anpassas för alla åldrar

- Prata om krig i historien. Vilka krig har Sverige varit inblandat i? Vad har krigen handlat om och vad har de resulterat i? Hur har världskartan – och särskilt Europa-kartan – ritats om sedan 1800-talet? Ge exempel på några betydande händelser som har dragit igång olika krig? Vem eller vilka i världen verkar för att förebygga eller förhindra krig, eller för att se till att krig får ett slut? Finns det områden där det sällan eller aldrig varit krig, och varför har det kunnat vara så? Hur ska vi se på länder som till exempel Norge, som inte ligger i krig i sitt eget land men som i samarbete med andra länder skickar soldater till krig i Afghanistan? Vad är fredsbevarande styrkor och kan man se dem som en separat del från själva kriget, eller bidrar de också i någon mån till det? När är man egentligen inblandad i krig? Vad är neutralitet?

- Arbeta i grupper med ett speciellt krig i historien. Ta reda på mer om när det började, vad man slogs om, vad som hände och när och hur det slutade. Redovisa för klassen med hjälp av bilder, kartor och siffror.

- Skriv enskilt om vad ni tror att krig egentligen handlar om. Är det bara de materiella sakerna som landområden och så vidare? Vad är makt och varför tror ni att makt är en så stor drivkraft? Varför krigar gårdarna i Maltes bostadsområde egentligen? Varför kan de inte bara fredligt dela på skatelan utan hot och våld, eller helt enkelt låta alla

Bild: Folkets Bio

vara där när de vill? Finns det några av barnen som är särskilt intresserade av att hålla en konflikt igång, och varför? Hur gör de för att de andra ska följa efter?

- Några scener i filmen är riktigt obehagliga, eftersom barnen till slut övergår till otäckt fysiskt våld mot varandra. Prata i helklass om hur ni känner för dessa scener. Var de skrämmande att se? Varför/varför inte? Det finns olika typer av våldsskildringar i film. De kan vara realistiska men subtila; grövre skildringar syns ofta i action- och skräckfilmer där våldet ofta är mer grafiskt och så spektakulärt att det kanske bryter känslan av realism – man är tydligt medveten om att det man ser är på låtsas. Hur skildras våld i filmen *Krig*? Vilka hotfulla eller våldsamma scener i filmen tyckte ni var mest otäcka? Med hjälp av ljud och ljussättning och skådespelarnas agerande kan otäck stämning skapas på ett mer tanke- och känslomässigt plan utan att det förekommer explicit våld. Vilka sådana scener förekom och varför var de obehagliga?

Gruppträck, människans psykologi och filosofiska frågeställningar

En mekanism som tydliggörs extra väl i filmen *Krig* är hur gruppdynamik påverkar människans beteende. En enskild individ kan bara ha makten till en viss gräns; förr eller senare kommer gruppen omkring att påverka hans motiv och beteende. Det kan exempelvis bli svårt att som ledare ångra sig och backa från det man dragit igång. Man kan också frestas och övertygas att gå ännu längre än man själv från början hade tänkt sig. Och när någon annan utmanar ens position som maktinnehavare kan det leda till ytterligare upptrappning av konflikten och skapa nya spänningar och konfliktytor, både inom den egna gruppen och gentemot en eventuell motstående grupp.

För äldre elever:

- Malte har en rad teorier om hur människan är ”till sin natur”. Han hämtar näring till dessa teorier från olika forskare och böcker han läser. ”Om man är egoistisk är man stark”, säger han och menar att man måste sätta sig själv främst för sin överlevnad. Att människor faktiskt gör detta blir tydligt i akut hotfulla situationer, när det gäller att komma undan en brand eller ta sig ut från en sjunkande båt. Människan har, liksom många djur, en enormt stark drivkraft att överleva för att säkra fortlevnaden av just sina egna gener. Men det är inte så enkelt – det finns också exempel på situationer där människor samarbetar. ”Tillsammans är vi starka” är ett slagord som brukar användas för att illustrera det. Diskutera i klassen om det verkligen går att definiera exakt hur människan fungerar och om det gäller i alla situationer.

Varför vill vi gärna generalisera och hålla oss till en allmän och ”fast” idé om människans natur? Det går naturligtvis inte alltid att säkert förutsäga hur en människa kommer att handla i en viss situation – vilka faktorer tror ni påverkar oss när vi fattar beslut om hur vi ska handla?

- Prata också om Maltes utsaga att ”världen ser ut som den gör och det kan vi inte göra något åt”. Detta stämmer inte, eftersom världen inte förblivit en och densamma under hela historien. Kan vi överföra resonemanget på andra saker – hur har människan t ex förändrat världen, samhället och sina livsvillkor genom tekniska framsteg, ekonomisk utveckling och styrning och olika typer av rättighetsrörelser? Hur har vi påverkat världen/jorden som geografisk plats genom vår livsstil och konsumtion?

- Gruppdynamik är en stor orsak till att destruktiva och våldsamma rörelser snabbt kan växa sig starka. Att få höra till den ledande gruppen som åtnjuter flest privilegier är åtråvärt för många – ingen vill hamna utanför och bli lämnad ensam. Människan är ett flockdjur, på gott och ont. Att en grupp kan driva på varandra gör ofta att den individuella människan känner mindre ansvar för det som händer – ”alla andra gör ju...”. Hur kan vi förstå den här mekanismen och kan ni hitta exempel på den i ert vardagsliv? Diskutera i grupper och reflektera kring hur och varför det är så svårt att våga säga ifrån. Ett exempel att diskutera är den storm som var kring #metoo-upproppet hösten 2017. På vilket sätt är detta med svårigheten i att stå på sig också relevant i dagliga sammanhang, där vi vill upprätthålla normer för hur man ska vara? Idealet är ofta att ”passa in”, smälta in i gruppen. Varför anses det inte starkare att våga vara ”annorlunda” och gå sin egen väg – det kräver ju mer mod – än att vara den viljelösa som följer? Vilka mekanismer ligger egentligen bakom att vi har svårt att acceptera individer som går utanför normen och kanske till och med straffar dem? Kan ni identifiera vilka sådana normer som råder bland er själva – vad är det som gör att man är ”som alla andra” eller att man är ”avvikande”?

- Läs om olika ledarstilar – auktoritär, demokratisk o s v, och diskutera i klassen. Skriv enskilt om ett exempel från vardagslivet (idrottstränare etc) och beskriv deras ledarstil.

- Malte pratar om ett socialpsykologiskt exempel där människor får i uppgift att ge andra elektriska stötar, vilket de tycker är obehagligt. När de får reda på att personen de ska plåga har talat illa om dem förlorar de sitt dåliga samvete.

Detta experiment har utförts i olika versioner, men det ursprungliga experimentet gjordes av forskaren Stanley Milgram 1963 och kallades för lydnadsexperiment. Testpersoner fick ge okända människor elstötar och övertygades om att det var helt ofarligt. Trots att personerna som plågades vred sig i allt värre smärtor ju högre ström forskaren ordinerade så fortsatte testpersonerna att utföra stötarna, eftersom de hela tiden övertalades om att det inte var farligt. Experimentet visade hur långt människor är beredda att gå för att lyda en auktoritet – vi litar på en forskare eller läkare eller annan person som vi tror vet bättre än vi själva.

Läs om socialpsykologiska och beteendevetenskapliga experiment och titta på videoklippen som det finns länk till sist i materialet. Diskutera i klassen varför människorna i videoklippen beter sig som de gör. Vad tror ni att ni själva skulle göra i de olika situationerna? Ge exempel på olika situationer där beteende kan ses som ett tydligt val av individen och andra situationer där det eventuellt inte kan det. Vilka andra faktorer än auktoriteter påverkar hur vi beter – eller väljer att bete – oss?

För yngre elever:

- Hundratusentals oskyldiga människor faller offer för krig som pågår. Helt vanliga människor som bara lever sitt liv och inte är inblandade i eller kanske ens bryr sig om de konflikter som sägs motivera kriget. En illustration av detta finns i filmen, där Malte ”rövar bort” ett spädbarn för att skrämma Leyla. Hur tänker Malte där, tror ni? Hur resonerar han kring att använda sig av ett oskyldigt spädbarn som vapen? Hur tänker de andra barnen som går med på tilltaget? Tror ni att Malte skulle vara beredd att gå hur långt som helst – och vad är ”hur långt som helst”? Varför tror ni att människor som är aktiva i och rent faktiskt driver kriget har intresse av att skada civila? Varför sker bombning av byar och städer under krig?

- Skriv tillsammans i gruppen ett kort manus för en situation där någon inte ”passar in” och blir plågad eller utfrusen för detta, och hur någon till slut vågar ställa sig på den personens sida. Om det finns tid och möjlighet: spela upp scenerna inför klassen.

- Vem som är ledare eller auktoritär i en grupp är ofta tydligt, men inte alltid. Även inom grupperingar förekommer maktkamper om vems idéer och planer som ska förverkligas. Malte blir snabbt och tydligt en ledargestalt för gruppen från sin gård, och den som tidigare styrts – Mira – är till en början imponerad av hans kunskaper och idéer. Men hon blir så inspirerad att hon vill gå ännu längre, och när Malte backar så återtar hon ledarrollen och nu ännu mer hårdför än tidigare. Maltes tidigare beteende slår tillbaka på honom själv när Mira ger sig på honom. Är Malte egentligen någonsin ledare i gruppen? Diskutera i helklass hur Mira tänker och varför hon gör som hon gör. Hur är hon som ledargestalt? Hur är Malte? Vilka tekniker har han för att få de andra att göra som han vill? Hur är Omar?

- Diskutera vad en auktoritet är. Vem bestämmer i olika sammanhang? Kan man alltid veta att den som är äldre/har mer makt/en viss position vet bäst? Hur vet man när en auktoritet utnyttjar sin makt? Vad känner ni till för situationer när någon har missbrukat sin makt? Vad ska man göra om någon – vuxen eller barn – försöker tvinga en till att göra sådant man inte vill?

- Diskutera vad en auktoritet är. Vem bestämmer i olika sammanhang? Kan man alltid veta att den som är äldre/har mer makt/en viss position vet bäst? Hur vet man när en auktoritet utnyttjar sin makt? Vad känner ni till för situationer när någon har missbrukat sin makt? Vad ska man göra om någon – vuxen eller barn – försöker tvinga en till att göra sådant man inte vill?

Bild: Folkets Bio

Tips på fördjupning

Filmer

Flugornas herre, film från 1963, Storbritannien, i regi av Peter Brook. Thriller om en grupp pojks laglösa liv på en öde ö, där destruktiv gruppdynamik tar över tillvaron. Från 11 år.

Enklava, film från 2016, Serbien, i regi av Goran Radovanovic. Om pojken Nenad som i efterdyningarna av Kosovo-kriget måste resa med pansarvagn till skolan, och hur konflikten mellan Kosovo och Serbien griper in i hans eget vardagsliv. Från 15 år.

Min faster i Sarajevo, film från 2016, Sverige, i regi av Goran Kapetanovic. Kapetanovic illustrerar en resa från Sverige till sin barndoms Sarajevo – som inte längre är samma stad.

Zozo, film från 2005, Sverige, i regi av Josef Fares. Om en pojke i Libanon vars värld kommer att präglas av kriget omkring honom. Från 11 år.

Bekas, film från 2012, Sverige, i regi av Karzan Kader. Bekas flyr från kriget i irakiska Kurdistan och försöker ta sig till en ljusare tillvaro i Amerika. Från 11 år.

Die Welle, film från 2008, Tyskland, i regi av Dennis Gansel. Om ett socialpsykologiskt experiment om gruppsytryck och auktoritärt ledarskap. Från 11 år.

Livet är underbart, film från 1997, Italien, i regi av Roberto Benigni. Om en far som gör livet i koncentrationsläger till ett sagoäventyr för att rädda sin son igenom krigets fasor. Från 11 år.

Böcker:

Flugornas herre, roman från 1954 av William Golding, USA, Faber and Faber (för äldre barn).

Vi kallar honom Anna, roman från 1987 av Peter Pohl, Sverige, AWG/Gebers förlag (för äldre barn).

Betty och skuggorna, roman från 2000 av Carina Wilke, Sverige, Bokförlaget Lilla e (för yngre barn, lärarhandledning till boken finns att beställa separat).

Pojken i randig pyjamas, roman från 2007 av John Boyne, Irland, B. Wahlströms förlag, samt *Stanna kvar och ge dig av*, roman från 2014 av samma författare. Skildring av två pojkar under andra respektive första världskriget (för yngre barn).

Länkar till intervjuer med Goran Kapetanovic:

<https://www.svt.se/kultur/film/berattar-om-flykten-for-nasta-generation>
<https://www.svd.se/goran-kapetanovic-jag-ar-produkten-av-en-forlorad-barndom>

Länkar till filmklipp om socialpsykologiska experiment:

<https://www.youtube.com/watch?v=fRM07DIYtLY> (Lost child experiment)
<https://www.youtube.com/watch?v=zNOTWjIJ58E> (Would you help a girl?)
<https://www.youtube.com/watch?v=RbKCzZYpx0Y> (Would people steel from the homeless?)
https://www.youtube.com/watch?v=HyPgq__pEHg (Would you stop a pick pocketing?)

Produktionsuppgifter

Sverige 2017

Distributör: Folkets Bio AB, www.folketsbio.se, tel. 08-545 275 20

Regi: Goran Kapetanovic

Manus: Jannik Tai Mosholt

Foto: Ita Zbronic-Zajt

Producenter: Per Janérus, Rodrigo Villalobos Cáceres

Klippning: Andreas Nilsson

Musik: Nathan Larsson

I rollerna:

Malte – Loke Hellberg

Mira – Meja Björkefall

Omar – Emilio Silva

Layla – Hanna Tahiri

Maltes mamma – Malin Levanon

Teknikuppgifter:

Längd: 80 min

Censur: Tillåten från 11 år

Svensk premiär: 2017-10-27

Redaktion

Text: MK Larsson

Redaktör: Anna Håkansson

Svenska Filminstitutet, december 2017

Kontakt

filmiskolan@filminstitutet.se

filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via filminstitutet.se/boka-skolbio kan du lära dig mer om hur du hittar och boka film för visningar i lärande sammanhang.